

andersoortige kunstenaars meestal, zij waren het er over eens: dit was sterk visionnair en tevens sterk realistisch werk, zoo objectief als maar mogelijk was, gemaakt volgens de stelregels van Flaubert; van den schrijver kon men er zoo goed als niets in merken. Hoe begrijpelijk, dat oordeel, en toch hoe onjuist. Ik heb er al op gewezen, toen 'De Heilige Tocht' pas verschenen was: zijn hoogste schoonheid ontleent dit werk aan de volkomen open subjectiviteit zijns auteurs, aan den hoogen adeldom van zijn karakter. De schoonheid van 'Een Koning' en van 'De Heilige Tocht' is de schoonheid van Ary Prins' diepste wezen.

Het zij mij veroorloofd uit die oude recensie van 'De Heilige Tocht' hier iets te citeeren. Deed ik het niet, ik zou, zij het misschien in eenigszins andere bewoordingen, toch weer precies hetzelfde moeten zeggen:

(E. G. M. 1913, II, bl. 308) 'Wij moesten de kardinale kwestie bij deze gelegenheid toch weer eens goed onder de oogen zien en precies trachten te zeggen, wat ervan is. Onze gewone onderscheidingen en verdeelingen van litteraire kunstwerken gelden slechts hun, oppervlakkig gezien, uiterlijk of bedoeling, niet hun wezen. En ook de meeste z.g. critische bemerkingen handelen over bijzaken. Zoo heeft men het b.v. bij het beoordeelen van romans veelal over de karakterontleding of de teekening van het maatschappelijk milieu, terwijl nog nooit één werkelijk goede roman – een kunstwerk – om die fraaie zaken geschreven is. En zoo is ook verdeling in historische en moderne romans, in realisme, symboliek en allerlei andere ismes en ieken, in 'romans' en 'novellen', ja zelfs in proza en poëzie, allemaal erg nuttig, ja bepaald noodig – wij dienen dan toch te kunnen zeggen hoé de dichter zich geuit heeft, welke beelden en vormen zijn gedachte behoefde om zich naar buiten te verwerkelijken – maar omtrent het eigenlijke der kunstwerken, d.i. niet alleen omtrent hun verschil in waarde, maar ook omtrent hun verschil in wezen, zeggen ons al die min of meer litterairwetenschappelijke termen eenvoudig niets. 'De Heilige Tocht' is volstrekt niet in de eerste plaats een 'historische roman' of een 'middeleeuwsch verhaal', en als zoodanig geslaagd of niet geslaagd, als zoodanig min of meer 'mooi.' Er is iets aan ieder kunstwerk, waarvoor wij geen justen naam hebben; men zou, subjectief, kunnen zeggen: de smaak, men zou ook, objectief, kunnen zeggen: de essence. Het hoogste (en daarom minst begrepen) schoon van iedere kunst is als het hoogste (en daarom minst begrepen) schoon van ieder mensch. Het is: adeldom, het is: zuiverheid gepaard aan hoogheid. Het werk 'De Heilige Tocht' is vooral zoo mooi, omdat het zoo edel is, zoo'n absoluut oprechte, zoo'n wonderlijk diepe en directe zielsuiting. Deze eigenschap troont hoog boven alle meer speciaal litteraire uit; onze kleine bezwaren en bedenkingen den vorm betreffend vallen erbij in 't niet. De lezing van dit boek is eenigszins vermoeiend door het